

Spahoteller, prosecco, vin og rollespill

En undersøkelse av Oslo kommunes hotellutgifter

Publisert fra september 2022



Dato	Beskrivelse	Tilleggsinformasjon	Debit NOK
02.11.21	Restaurant Mineral Water	Room# 9000 : CHECK# 0056753	965.00
02.11.21	Restaurant Coffee / Tea	Room# 9000 : CHECK# 0012009	605.00
02.11.21	Restaurant Mineral Water	Room# 9000 : CHECK# 0012009	449.00
02.11.21	Restaurant Wine	Room# 9000 : CHECK# 0012009	11,670.00
02.11.21	Restaurant Liquor	Room# 9000 : CHECK# 0012009	135.00
03.11.21	Restaurant Mineral Water	Room# 9000 : CHECK# 0036757	531.00
03.11.21	Restaurant Mineral Water	Room# 9000 : CHECK# 0056761	672.00
03.11.21	Restaurant Wine	Room# 9000 : CHECK# 0016771	6,760.00
03.11.21	Restaurant Mineral Water	Room# 9000 : CHECK# 0016772	138.00
03.11.21	Restaurant Wine	Room# 9000 : CHECK# 0016772	2,700.00

Aftenposten

Metoderapport

Skup 2023

Innhold

Innledning	1
Slik kom arbeidet i gang	2
Organisering av arbeidet	3
Arbeidet med sakene	5
Filtrering av reskontro	5
Pivot-tabeller	6
Organisering av innsynsbegjæringene	7
Vurderinger av hva som ble en sak	9
Motstand	10
Manglende og mangelfulle svar	10
Ville sladde opplysninger	11
Andre virksomheter	11
Etiske problemstillinger	12
Konsekvenser	14

Innsendere

Journalist: Maria T. Pettrém – 92658878 – maria.t.pettrem@aftenposten.no

Journalist: Sondre Moen Myhre – 90796802 – sondre.moen.myhre@aftenposten.no

Journalist: Ole Alexander Saue – 40047881 – ole.alexander.sauae@aftenposten.no

Redaksjonell utvikler: Fredrik Thoresen - 95199877 – fredrik.hager-thoresen@aftenposten.no

Takk til:

Olav Eggesvik, Hanne Waaler Lier, Vegard Venli, Jørgen Arnor Gårdsø Lom, Henning Carr Ekroll og Nina Selbo Torset.

Publisert:

Fra september 2022.

Kontaktperson:

Maria T. Pettrém

926 58 878

maria.t.pettrem@aftenposten.no

Redaksjon:

Aftenposten

Postboks 1178 Sentrum

0107 Oslo

Saker:

1. **Oslo-etat har brukt flere hundre tusen kroner på spahotell, rollespill og vin (13. september 2022)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/JQoAdX/oslo-etat-har-brukt-flere-hundre-tusen-kroner-paa-spahotell-rollespill-og-vin>
2. **Oslo-etat fikk prosecco-regning på 93.600 kroner. Først da Aftenposten tok kontakt, gikk alarmen. (14. september 2022)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/mQR7GE/oslo-etat-fikk-prosecco-regning-paa-93600-kroner-foerst-da-aftenposten-tok-kontakt-gikk-alarmen>
3. **Oslo-etat dro på luksushotell med ledelseskonsulent. Det kostet dem over 112.000 kroner. (9. oktober)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/KnzarM/oslo-etat-dro-paa-luksushotell-med-ledelseskonsulent-det-kostet-dem-over-112000-kroner>
4. **Ansatte i Utdanningsetaten deltok på digitalt seminar fra Losby gods. Det kostet nesten 18.000 kroner. (17. oktober)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/BWj2yw/ansatte-i-utdanningsetaten-deltok-paa-digitalt-seminar-fra-losby-gods-det-kostet-nesten-18000-kroner>
5. **Opposisjonen bekymret etter Oslo-etaters luksusseminar og rot med regninger (19. oktober)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/abbyqE/opposisjonen-bekymret-etter-oslo-etaters-luksusseminarer-og-rot-med-regninger>

6. **Oslo-politikere brøt egne retningslinjer – innrømmer å ha drukket for mye vin på kommunens regning (28. oktober)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/q110KL/oslo-politikere-broet-egne-retningslinjer-i-nnroemmer-aa-ha-drukket-for-mye-vin-paa-kommunenenes-regning>
7. **Oslo kommune brukte over en halv million på hoteller de aldri besøkte (3. november)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/P4oMyX/oslo-kommune-brukte-over-en-halv-milli-on-paa-hoteller-de-aldri-besoekte>
8. **Opphetet diskusjon på lukket møte om servering til politikere (12. desember)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/4oOPA6/opphetet-diskusjon-paa-lukket-moete-o-m-servering-til-politikere>
9. **Byråden om hotellregning: – Det er ikke akseptabelt, og det er ikke i tråd med reglene (15. september)**
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/onAv07/byraaden-om-hotellregning-det-er-ikke-akseptabelt-og-det-er-ikke-i-traad-med-reglene>
10. **Aftenposten mener: Oslo kommune må sjekke regningene bedre (19. oktober)**
<https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/JQQ1rj/aftenposten-mener-oslo-kommune-maa-sjekke-regningene-bedre>

Innledning

Hvordan forvalter Oslos politikere og ledelsen i Oslo kommunes etater pengene som bevilges fra fellesskapet? Hvor god kontroll har virksomhetene i kommunen over egen pengebruk? Følger politikerne og etatene retningslinjene de selv har utarbeidet?

Dette skulle vise seg å bli sentrale og overbyggende spørsmål i vårt journalistiske prosjekt høsten 2022. Det startet med en rekke innsynsbegjæringer i flere store datasett, inspirert av foredraget til Tarjei Leer-Salvesen, «Innsyn freestyle - få innsyn bortenfor postjournalen», på Skup-konferansen i 2022.

Et av datasettene dette ledet oss til, ble kjernen i et prosjekt der vi har undersøkt Oslo kommunes økonomiske styring og i hvilken grad etatene etterlever sine egne retningslinjer når ansatte har reist på seminar og bodd på hoteller rundt om i Norge. Vi har systematisert og analysert et stort datasett og gått igjennom hundrevis av fakturaer. Vi har også måttet argumentere imot og klage på en rekke forsøk på nekte innsyn i disse spørsmålene.

Totalt har Aftenposten publisert ti saker i serien. Det hele startet med at vi avslørte at Velferdsetaten har brukt flere hundre tusen kroner på spahoteller, rollespill og vin det siste året. Etaten har blant annet besøkt kostbare overnattingssteder som Losby Gods, Refsnes Gods, Son Spa, Farris bad og Engø gård. På sistnevnte hotell brukte 12 ansatte 118.000 kroner på to netter i november 2021, der de blant annet drakk vin for 22.000 kroner. Engø gård er et av Norges dyreste hoteller. Ifølge etatens reglement skal det hentes ut minst tre tilbud i forbindelse med hotellbookinger. Det billigste tilbudet skal velges. Da vi tok kontakt, kunne etaten ikke oppdrive dokumentasjon på at det var hentet inn tilbud fra flere hoteller før oppholdet på Engø gård ble bestilt.

Kort tid etter dette oppholdet tilbrakte 12 andre ansatte i etaten én natt på Son spa. Regningen kom på 57.000 kroner, inkludert rollespill til 5400 kroner. Turene til Engø Gård og Son Spa kom få uker etter at konsulentselskapet Deloitte i en rapport kritiserte etaten for dårlig økonomistyring, internt spill og dårlig oppfølging av eget regelverk.

Denne saken skulle vise seg å bli den første i et journalistisk arbeid der vi systematisk kartla Oslo kommunes utgifter i forbindelse med hotellopphold og seminar i 2021 i lys av kommunens eget regelverk.

I denne rapporten vil vi gjøre rede for metodene som er brukt for å avdekke hvordan Oslo kommune har håndtert hotellbestillinger og alkoholkonsum på fellesskapets regning.

Prosjektet handler om folkets tillit til at fellesskapets penger brukes på en konstruktiv måte. Folkevalgte forhold til fellesskapets midler og kommunale etaters evne til å etterleve egne retningslinjer står også sentralt.

En sentral konsekvens i kjølvannet av våre avsløringer er at flere av Oslo kommunes etater har endret interne retningslinjer og strammet inn på alkoholservering- og bestillingsfullmakt

blant de ansatte. To etater har besluttet å ikke lenger tilby alkoholservering til ansatte på kommunens regning. Både ledere i en rekke kommunale etater og Oslos politikere har tatt selvkritikk, innrømmet manglende økonomisk kontroll og brudd på egne retningslinjer.

Én etat har også krevd tilbakebetalt 80.000 kroner fra et spahotell som overfakturerte dem for alkohol. Sakene har også vært tema i lukkede møter for Oslos politikere og i bystyret, der finansbyråden har lovet å «rydde opp».

Slik kom arbeidet i gang

Etter et foredrag på Skup 2021, ble journalist Maria T. Pettrém inspirert til å søke innsyn i et stort datasett, relevant for lokaljournalistikken i Oslo. Dette datasettet var enormt, og vi satte oss ned og utarbeidet flere ideer, spor og hypoteser vi ønsket å jobbe videre med. Arbeidet med datasettet og disse hypotesene er fortsatt under arbeid, og vi kan derfor ikke gå nærmere inn på detaljene i hele prosjektet her.

Men ett av disse sporene ledet oss til et annet datasett – Oslo kommunes reskontro. Reskontro er en oversikt over alle utbetalinger og transaksjoner fra kommunen til ulike leverandører for en valgt periode. Vi begynte i første omgang med å be om innsyn i Oslo kommunes reskontro for 2021. Dette fikk vi etter kort tid.

Reskontroutskriften ga oss et datasett med over 90.000 rader som viste alle utbetalinger Oslo kommune hadde gjort i 2021 - fordelt på etater, bydeler og virksomheter. Vi kunne med andre ord se alle leverandørene og firmaene for eksempel Bymiljøetaten, Plan- og bygningsetaten eller bydel Østensjø har hatt utgifter til i 2021.

Planen var i utgangspunktet å koble dette nye datasettet opp mot det opprinnelige datasettet og undersøke en konkret arbeidshypotese. Dette arbeidet pågår.

Men i arbeidet med denne koblingen og disse undersøkelsene, fattet vi interesse for noe annet: Flere av utgiftspostene vi kom over i reskontro-utskriften, så ut til å fortjene å bli ettergått i seg selv.

Det som fanget vår interesse, var et spahotell. Vi så at Oslo kommune, på tvers av bydeler og etater, hadde blitt fakturert av Son spa hele 43 ganger i 2021.

Bydel Grorud	918708677	Arbeidsmiljøhuset AS
Renovasjons- og gjenvinningsetaten	925160601	AVONOVA SOLUTIONS AS
Velferdsetaten	991377891	SON SPA
Undervisningsbygg Oslo KF	965475303	ELVERHØY ALUMINIUM OG GLASS AS
Oslobygg KF	911202867	DOZERDRIFT AS
Sykehjemsetaten	980153983	EverCom AS

Enkelte av utbetalingene var relativt høye. Kunne det være flere luksuriøse spahoteller på listen? Etter et raskt og tilfeldig søk på flere luksushoteller, kunne vi konkludere med at listen var lang. Vi fant eksempelvis Farris bad, The Thief, Engø gård, Rømskog spa og en rekke andre hoteller i og omkring Oslo.

At Oslo kommune som en stor arbeidsgiver benytter seg av hoteller for internseminarer, er ikke nødvendigvis oppsiktsvekkende. Men flere av hotellene var såpass høyprofilerte, og utgiftene såpass høye, at vi ønsket å undersøke enkelte av dem nærmere. Dette utgangspunktet dannet grunnlag for våre videre undersøkelser.

Dette var spørsmålene vi ønsket å komme til bunns i:

- Hvorfor hadde flere etater og virksomheter i Oslo kommune store utgiftsposter på diverse hoteller?
- Hva var formålet med disse turene?
- Hvem deltok på turene?
- Hva kom ut av dem?
- Hva ble det brukt penger på under disse hotelloppholdene?
- Hvor mye penger bruker Oslo kommune på diverse hotellopphold?

Organisering av arbeidet

Arbeidet med dette prosjektet har i all hovedsak beveget seg langs tre akser:

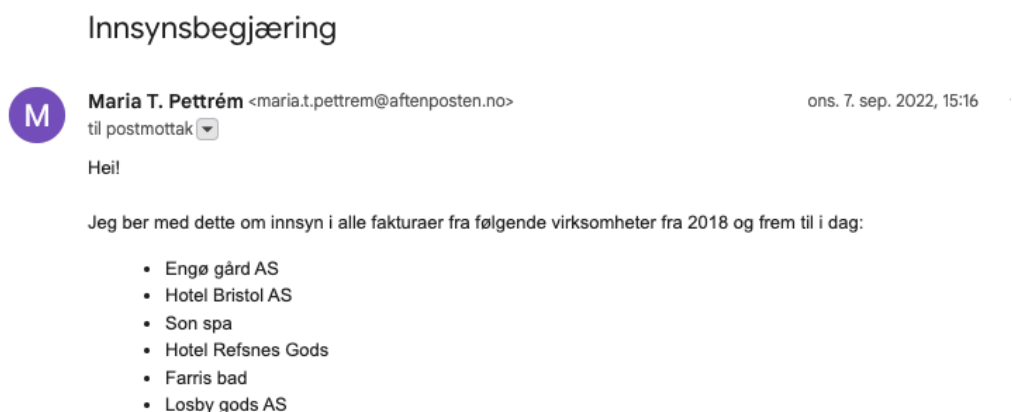
- 1. Filtrering, kobling og systematisering av store mengder data**
- 2. Organisert innsynsarbeid**
- 3. Gjennomgang av fakturaer**

Redaksjonell utvikler Fredrik Thoresen hadde ansvar for filtrering, uttrekk og systematisering av det store reskontro-datasettet.

Med næringskode som utgangspunkt, gjorde han et uttrekk slik at vi satt igjen med et nytt datasett som kun ga oss oversikt over Oslo kommunes utbetalinger til hoteller. En næringskode er en femsifret kode som angir en virksomhets hovedaktivitet, for eksempel «Drift av hoteller, pensjonater og moteller med restaurant».

Andre steg var å be om innsyn i spesifikke hotellfakturaer. Vi begynte umiddelbart med å be om innsyn hos Velferdsetaten, da etaten ved første øyekast pekte seg ut med en etat med utbetalinger til flere luksuriøse hoteller. I begynnelsen av september ba vi derfor om innsyn i alle deres fakturaer fra et knippe navngitte hoteller tilbake til 2018.

Første innsynsbegjæring vi sendte så slik ut:



Siden ble dette innsynsarbeidet utvidet og systematisert til å omfatte hele Oslo kommune. Hvordan vi konkret gjorde dette, utdypes senere i rapporten.

Siste steg i arbeidsprosessen handlet om å gjennomgå fakturaer. Etter hvert som prosjektet skred frem, økte antall innsynsbegjæringer og dokumenter som skulle gjennomgå. Da vokste behovet for en mappestruktur frem.

12. september fikk vi innsyn i de første fakturaene. Allerede i de første dokumentene fant vi oppsiktsvekkende beløp på kvitteringene. Vi så blant annet at Velferdsetaten hadde tilbrakt to netter på Engø gård, et opphold som kostet nesten 10.000 kroner pr. deltaker. Det ble drukket vin for 22.000 kroner på kommunens regning.

Det neste vi gjorde var å kontakte etatsledelsen for å forhøre oss om interne retningslinjer knyttet til hotellbookinger og få kommentarer om selve turen. Det viste seg at det hadde skjedd brudd på flere av de interne retningslinjene i bestillingen og gjennomføringen av dette oppholdet.

Dette skulle vise seg å bare være ett av flere eksempler på det samme i Oslo kommune.

Vi publiserte første sak i 13. desember. Den handlet om Velferdsetatens hotellutgifter i 2021.

Oslo-etat har brukt flere hundre tusen kroner på spahotell, rollespill og vin

Velferdsetatens økonomistyring fikk kritikk i intern rapport. Kort tid etter reiste 12 ansatte på femstjerners hotell og drakk vin for 22.000 kroner.



Engø gård er et gårdshotell som ligger på Tjøme, en halvtimes kjøring fra Tønsberg. Foto: Fredrik Solstad, VG

I dagene etter første publisering intensiverte journalistene Ole Alexander Saue, Sondre Moen Myhre og Pettrém arbeidet med å gjennomgå kommunens hotellutgifter systematisk. Dette arbeidet utdypes senere i rapporten.

Arbeidet med sakene

Et hovedløp i arbeidet med dette prosjektet handlet om en systematisk gjennomgang av Oslo kommunes hotellutgifter i hele 2021.

Filtrering av reskonto

Utgangspunktet vårt var som nevnt kommunens reskonto for 2021. Det innebar 90.000 rader med bilag. Hver rad inneholdt blant annet årstall, hvilken etat som betalte utgiften, leverandør, organisasjonsnummer og beløp. Målet var å identifisere hvilke rader som dreide seg om kurs/konferanser/overnatting på hotell og/eller spa-sentre i Norge. Vi kunne filtrert listen på leverandører som inneholdt ord som «hotell» og/eller «spa», men det ville bare identifisert en brøkdel av det vi var ute etter. Ikke alle slike steder har ordet «hotell» eller «spa» i navnet.

Vi valgte derfor en annen tilnærming til datasettet, nemlig via organisasjonsnummer. Vi lastet ned alle hoved- og underenheter fra Brønnøysundregistrene. Så filtrerte vi denne listen over selskaper med næringskoder som startet med 55.*, for eksempel 55.101 og 55.102 «Drift av hoteller, pensjonater og moteller» – med og uten restaurant.

Organisasjonsnummer # numeric	Navn A character	Organisasjonsform.kode A character	Organisasjonsform.beskrivelse A character	Næringskode 1 A character	Næringskode 1.beskrivelse A character
976,258,185	FINNSKOGEN KRO OG MOTELL OG EIENDOM AS	AS	Aksjeselskap	55.300	Drift av campingplasser
827,529,362	KVAMSHAUG GJØSÆTER	ENK	Enkeltpersonforetak	55.202	Drift av ferieleiligheter
980,956,237	SURFSIDE HOLDING AS	AS	Aksjeselskap	55.900	Annen overnatting
984,128,630	SKANSEN HOTELL AS	AS	Aksjeselskap	55.101	Drift av hoteller, pensjonater og moteller med restaurant
816,690,102	TEVELDAL TURISTGÅRD AS	AS	Aksjeselskap	55.202	Drift av ferieleiligheter
970,564,632	GAUTE RØMO	ENK	Enkeltpersonforetak	55.300	Drift av campingplasser
991,797,602	SANDAKERVEIEN 76 AS	AS	Aksjeselskap	55.101	Drift av hoteller, pensjonater og moteller med restaurant
993,483,516	FLATINGARD V GEIR OLAV NORDJORDET	ENK	Enkeltpersonforetak	55.900	Annen overnatting
981,000,560	OLE HENRIK JAKOBSEN	ENK	Enkeltpersonforetak	55.202	Drift av ferieleiligheter
922,830,371	HAUGEN-STRAND HOLDING AS	AS	Aksjeselskap	55.101	Drift av hoteller, pensjonater og moteller med restaurant
994,443,798	GAPAHUKEN DRIFT AS	AS	Aksjeselskap	55.202	Drift av ferieleiligheter
974,918,609	VINDEDAL CAMPING	ENK	Enkeltpersonforetak	55.300	Drift av campingplasser

Virksomhet A character	Orgnr A character	Leverandornavn A character	Kostrafunksjon # numeric	Kostraart A character	Belop # numeric
Utdanningsetaten	921140428	LILY COUNTRY CLUB	202	150	21,882.04
Byrådsavdelingene	947107135	CLARION HOTEL TYHOLMEN	180	115	22,472.86
Bydel Gamle Oslo	953149117	SCANDIC HELSFYR	<NA>	<NA>	0
Bydel Frogner	978659810	HOTEL REFSNES GODS	231	150	24,659.77
Bydel Stovner	910832824	HOTEL BRISTOL	242	150	28,741.07
Bydel Grünerløkka	982797985	SØRMARKA AS	232	195	80
Bydel Søndre Nordstrand	947761145	HOLMEN FJORDHOTELL	120	120	39,330.19
Bydel Grünerløkka	999125212	CENTRAL STAY AS	241	185	198,240
Utdanningsetaten	991377891	SON SPA	202	120	315,648.4
Bydel Stovner	830516972	THON HOTEL LINNE	254	115	4,716.8
Bydel Alna	987816228	SØRLANDET FERIESENTER AS	254	170	80
Velferdsetaten	966891750	ANKER HOTEL	242	115	8,635.36

Vi foretok så en «inner join» av denne listen mot listen over kommunens utgifter. En slik sammenkobling gjør det mulig å knytte rader og kolonner fra to datasett sammen dersom de begge inneholder en felles verdi, i dette tilfellet organisasjonsnummer.

Da satt vi igjen med en oversikt over alle regninger som direkte kunne knyttes til foretak med næringskode «hotell- og/eller overnatting». Deretter kunne vi gjøre analyser av dette materialet, som frekvens på utgiftene, eller antall oppføringer og totalbeløp pr. etat eller bydel ved hjelp av pivot-tabeller.

Pivot-tabeller

Pivottabeller er en måte å omorganisere data fra en tabell eller regneark, for eksempel ved å gruppere data fra en eller flere kolonner - og se sammensatte data fra hver gruppe (for eksempel gjennomsnitt, antall rader, sum eller prosentandel).

Vi brukte i all hovedsak to pivot-tabeller:

1. Én pivot-tabell som viste hotellfakturaer gruppert på etater og bydeler. Denne viste også totalsummen de ulike etatene og bydelene brukte på hoteller i 2021.
2. Én pivot-tabell med utgangspunkt i hvert hotell. Disse tabellene viste hvilke deler av Oslo kommune som er blitt fakturert av hvert enkelt hotell, samt totalsummen kommunen har brukt på hvert hotell i 2021. Tallene i midterste rekke i begge tabellene viser antall fakturaer.

Her er eksempelvis pivot-tabellen for Renovasjons- og gjenvinningsetaten:

Renovasjons- og gjenvinningsetaten	THON HOTEL LINNE	4	81 077
	QUALITY HOTEL FREDRIKSTAD	3	67 567
	HOST MILLENNIUM DRIFT AS	2	22 809
	SEMB AS - THON HOTEL	2	12 735
	CLARION HOTEL STAVANGER	2	2 550
Renovasjons- og gjenvinningsetaten Til sammen		13	186 737

Her er pivot-tabellen for Son spa:

103	SON SPA	Utdanningsetaten	11	1 099 413
104		Brann- og redningsetaten	2	253 857
105		Bydel Frogner	3	182 413
106		Bydel Stovner	4	123 759
107		Bymiljøetaten	1	65 818
108		Utviklings- og kompetanseetaten	4	58 889
109		Velferdsetaten	3	54 166
110		Bydel Gamle Oslo	3	45 962
111		Helseetaten	1	39 225
112		Plan- og bygningsetaten	1	35 372
113		Bydel Grünerløkka	2	29 573
114		Bydel Søndre Nordstrand	2	28 427
115		Bydel Østenga	1	22 458
116		Bydel Nordstrand	1	17 808
117		Bydel St. Hanshaugen	3	7 986
118		Bydel Ullern	1	3 508
119	SON SPA Til sammen		43	2 068 633

Disse tabellene gjorde det enkelt for oss å identifisere hvilke fakturaer vi ønsket innsyn i.

Organisering av innsynsbehandlingene

Det viste seg raskt at vi ønsket innsyn i en stor mengde fakturaer. Det gjorde det etter hvert vanskelig å holde oversikt over hva vi hadde bedt om innsyn i, hvem som hadde gjort det, om vi hadde fått svar, om det var på tide å purre/påklage et avslag, og hvor dokumentene vi mottok, befant seg. Vi så oss derfor nødt til å lage et system.

Vi valgte å fargekode datasettet slik:

- **Grønn:** Har bedt om innsyn og fått det
- **Gul:** Har bedt om innsyn, men ikke fått svar
- **Grå:** Har ikke bedt om innsyn

Underveis i prosjektet kunne dermed etatens pivot-tabell se slik ut:

Virksomhet	Leverandørnavn	SUM av (Number of Rows)	SUM av Belop
Velferdsetaten	HOTELL JELØY RADIO	5	372 206
	THORBJØRNRUD HOTEL AS	4	232 325
	OSCARSBORG HOTEL & SPA	2	123 700
	ENGØ GÅRD AS	2	112 139
	HOTEL BRISTOL	8	110 991
	SEMB AS - THON HOTEL	3	105 594
	ANKER HOTEL	4	91 987
	STOREFJELL RESORT HOTEL	3	82 471
	HURDALSJØEN HOTELL	1	81 915
	QUALITY HOTEL FREDRIKSTAD	1	66 195
	HOTELLDRIFT CL BJØRVIKA AS - CLARION HOTEL OSLO	7	65 629
	SORIA MORIA	2	55 865
	SON SPA	3	54 166
	HOTEL REFSNES GODS	1	53 908
	FARRIS BAD	2	53 548
	SCANDIC FORNEBU	3	49 712
	LOSBY GODS AS	2	48 154

Her har vi altså fått innsyn i fakturaene fra blant annet Engø gård, Bristol og Son spa, som var de første fakturaene vi ba om, men ikke fra Oscarsborg, Hurdalssjøen og Soria Moria, som vi ba om på et senere tidspunkt.

Da vi valgte hvilke fakturaer vi ønsket innsyn i, gjorde vi noen prioriteringer. Vi valgte å fokusere på firestjerners hoteller og valgte samtidig vekk noen av de rimeligste konferansehotellene. Vi ba for eksempel om innsyn i fakturaer fra alle spahoteller rundt Oslo, som Farris bad, Son spa, Rømskog spa og lignende, samt historiske hoteller som Refsnes Gods og Losby Gods. Vi lagde også et mappesystem i Google Disk der vi lastet opp alle fakturaer vi fikk innsyn i.

Mappesystemet så slik ut:

My Drive > HOTELL - OSLO KOMMUNE ▾		
Name ▾	Owner	Last modified by...
 Velferdsetaten	me	19 Sept 2022
 Utdanningsetaten	me	19 Sept 2022
 Sykehjemsetaten	me	22 Sept 2022
 Oslo brann og redningsetat	me	20 Sept 2022
 Origo	me	22 Sept 2022
 Klimaetaten	Sondre Myhre	
 Gravferdsetaten	Sondre Myhre	

Vurderinger av hva som ble en sak

Til slutt satt vi igjen med hundrevis av fakturaer sendt fra diverse hoteller til ulike deler av Oslo kommune. Vi bestemte oss tidlig i prosjektet for at sakene skulle ha et overordnet fokus på kontroll og etterlevelse av eget regelverk i kommunen, fremfor å sette søkelys på relativt små «utskeielser». En gjennomgående melodi i sakene er derfor manglende kontroll på flere nivåer, både hos dem som har deltatt på seminarene, hos dem som godkjenner fakturaene og hos etatsledelsen.

Gjennom hele prosjektet stilte vi oss følgende kontrollspørsmål som vi vurderte funnene våre opp mot:

- Er pengebruken et brudd på regelverket i den etaten/virksomheten vi skriver om?
- Hvor høyt i hierarkiet er de som har begått regelbruddene?
- Er det snakk om et høyt beløp?
- Hvor mange har deltatt på arrangementet?
- Er dette engangstilfeller eller en tendens i etaten/byrådsavdelingen/virksomheten?

I Oslo kommune er det en restriktiv holdning til hvor mye som kan påspanderes ansatte. Kommunen følger «Reglement for servering i forbindelse med møter og representasjon i Oslo kommune», som ble vedtatt av Bystyret i 2019. Dette regelverket lyder slik:

«Servering for kommunens regning skal være tilpasset den enkelte arrangementstype og holdes innen en rimelig ramme.»

Helt konkret følger Oslo kommune statens satser for representasjon, bevertning og utgifter. Dette er fastsatte satser og spesifiserer blant annet følgende:

«For arrangementer som varer 3 timer eller mer, eller som strekker seg utover den ordinære arbeidstiden, og hvor det er nødvendig med servering av annet enn smørbrød, kaffe og lignende, kan det benyttes inntil kr 446,- pr. deltager.»

Disse satsene kan ved spesielle anledninger økes med 50 prosent, har kommunen bestemt. Flere av kommunens etater hadde i tillegg egne retningslinjer for antall enheter som kan spanderes på de ansatte.

Vi lot disse retningslinjene og reglene være førende for hva vi anså som en sak og ikke. Det betyr imidlertid ikke at vi lagde sak om alle overskridelser vi fant.

Å gjennomgå fakturaene var et tidkrevende arbeid. Vi startet med å gå gjennom fakturaene tilknyttet det vi anså som hoteller i øvre prisklasse. Så gikk vi gjennom fakturaene fra høyest pris til lavest.

Om Aftenposten skulle skrevet en sak for alle fakturaer der kommunens regelverk ble overskredet, ville vi ha skrevet mange flere saker. Vi oppdaget altså flere brudd på retningslinjene som vi ikke skrev om. Ved hvert tilfelle vi oppdaget, gjorde vi altså normative vurderinger og prioriteringer av hva vi mente fortjente å omtales i en sak og ikke.

Eksempelvis er det enkelte etater i kommunen som opererer med et strengere reglement enn resten av kommunen, som tilsier at ansatte kun kan påspanderes to enheter alkohol ved enkelte anledninger. Rent teknisk ville derfor en vinpakke til en treretters middag være et brudd. Men var det viktig nok, eller ville omtale av de mindre alvorlige tilfellene fremstå som flisespikking og svekke legitimiteten til de andre tilfellene vi mener fortjente medias søkelys? Vi vurderte i disse tilfellene at det siste spørsmålet veide tyngre enn selve regelbruddet.

I identifiseringen av brudd på regelverket så vi derfor etter alkoholutgifter utover det som kan regnes som en «normal» pakke til en middag. Vi regnet deretter antall enheter opp mot antall personer som deltok på det gitte seminaret eller hotelloppholdet. I og med at de forskjellige virksomhetene i kommunen opererer med noe ulikt regelverk, måtte vi deretter undersøke direkte med den enheten det gjaldt hva som var deres linje for slike arrangementer.

Ved de fleste tilfellene vi ikke omtalte, ble ett eller flere av kontrollspørsmålene våre ikke oppfylt. Særlig det siste spørsmålet, som handlet om hvorvidt funnet vårt var en gjentakende tendens, var avgjørende for hvorvidt vi valgte å skrive sak eller ikke.

Vi fant blant annet en faktura for åtte ansatte i en avdeling i en kommunalt eid virksomhet som hadde vært på badehotell. De kjøpte åtte enheter pr. Person på én kveld, inkludert shots, på skattebetalernes regning. På spørsmål fra Aftenposten oppga virksomheten at dette var i strid med deres egne retningslinjer. Derfor er det gode argumenter for at vi kunne omtalt denne fakturaen. Likevel landet vi på at vi ikke skrev saken. Beløpet som ble brukt, var totalt sett relativt lite. For overnatting, møterom, lunsj, middag, og drikke var det ikke snakk om et totalbeløp på mer enn rundt 3000 pr. person. Vi fant i tillegg heller ingen lignende hendelser i virksomheten – og dermed ingen trend.

Motstand

I arbeidet med å søke innsyn i en lang rekke fakturaer på tvers av etater, byrådsavdelinger, bydeler og foretak, møtte vi motstand på flere måter.

Manglende og mangelfulle svar

Noen virksomheter besvarte ikke våre innsynskrav. Vi ble ved flere anledninger nødt til å purre gjentatte ganger. Da det var gått flere uker, ble vi enkelte ganger nødt til å sende en purring der vi viste til at den lange saksbehandlingstiden strider med kravet om at innsynskrav skal behandles «uten ugrunnet opphold», jf. Offentlighetslovens § 29 første ledd.

Vi viste også til at Sivilombudet i flere av sine uttalelser har lagt til grunn at innsynskrav skal behandles samme dag, eller senest innen 1-3 virkedager, og at en saksbehandlingstid på over åtte dager er uakseptabel lang, med mindre det foreligger forhold ved selve innsynskravet som krever lenger saksbehandlingstid.

I tillegg ga enkelte virksomheter oss kun innsyn i noen av dokumentene vi ba om, men ikke alle. Det gjorde de uten å opplyse om det og uten å avvise innsynskravet. Når man ber om innsyn i en lang rekke dokumenter på tvers av virksomheter, kan det fort gå i surr om hva man har bedt om, hva man har fått, og om man har fått alt man har bedt om.

At flere ga oss mangelfulle svar, i kombinasjon med at flere unnlot helt å besvare våre innsynskrav, gjorde at systematisering av innsynsjobbingen i datasettet ble essensielt for å kunne holde oversikt, purre på manglende svar og sjekke at vi fikk alle dokumenter. Fargekodingen av datasettet med alle hotellutbetalingene ble derfor et viktig grep for ikke å miste oversikt.

Ville sladde opplysninger

Flere virksomheter i kommunen forsøkte også å argumentere for retten til kun å gi oss delvis innsyn ved å sladde personnavn på fakturaene av hensyn til personvernet. Flere argumenterte for dette uten å vise til en konkret hjemmel i offentlighetsloven.

Det besvarte vi ved å vise til at dersom innsynskravet skal vurderes for taushetsbelagte opplysninger om personlige forhold, må det forankres i en hjemmel. Vi regnet da med at virksomhetene ville benytte seg av offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13 første ledd nr 1, som handler om taushetsbelagte opplysninger.

Basert på disse hjemlene argumenterte vi for at det er vanskelig å se for seg at fakturaer fra hoteller kan inneholde taushetsbelagte opplysninger all den tid hotellene ikke er en del av forvaltningen og ikke er underlagt forvaltningslovens krav om taushetsplikt, og heller ikke kan behandle den typen opplysninger uten videre.

Vi viste også til at forvaltningslovens § 13 fremhever følgende: «Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted». Dermed mente vi at opplysninger om navn på personer som i egenskap av eget yrke har vært på seminar/hotellopphold, slik at dette fremkommer på en hotellfaktura, ikke kan være underlagt taushetsplikt. Samtidig understreket vi at en rekke kommunale etater allerede hadde oversendt originalfakturaer med personnavn uten unødig opphold. Denne argumentasjonen førte frem hver gang. Vi mottok til slutt ingen fakturaer med sladdede navn.

Andre virksomheter

Sakene vi lagde om Oslo kommune, gjorde at vi ba om innsyn i reskontrooversikten hos andre virksomheter i og rundt byen. Blant annet Akershus universitetssykehus (Ahus). Der fant vi 21 leverandører som fattet vår interesse. Da møtte vi på flere utfordringer. Sykehuset sladdet navn i alle fakturaer. Dette mente Aftenposten det ikke var grunnlag for. Vedtaket ble derfor påklaget. Da argumenterte sykehuset med taushetsplikten. De viste til at dette var opplysninger om noens «personlige forhold» jf. forvaltningsloven § 13. Det var vi uenige i. Vi takket likevel ja til de sladdede fakturaene. Først etter tre uker fikk vi fakturaene.

Etiske problemstillinger

Vi møtte på noen etiske dilemmaer i dette sakskomplekset. De fleste av sakene våre omhandlet seminarturner med ledelsesgrupper i etater, hele avdelinger eller politikere på deltakerlisten. I en av sakene var det imidlertid et unntak:

Anonymiserte ansatte

Den handlet nemlig om kun to ansatte. I oktober kom vi over en faktura Utdanningsetaten hadde betalt til Losby gods. Det sto bare to navn på fakturaen. Turen hadde funnet sted i desember 2021, og totalsummen for to netter kom på 47.970 kroner. På kvitteringen så vi spor etter det som fremsto som et festmåltid for to på kommunens regning: Kamskjell, indrefilet av okse, kveite, julemat, norske oster, prosecco, rødvin og vodka.

14.12.2021 21:50:58 00000POS01000024610					754,00	3.770,00
	Negro Barbera d'Alba	1,00	145,00	25 %	29,00	145,00
	Prosecco	1,00	695,00	25 %	139,00	695,00
	Kamskjell	3,00	175,00	25 %	105,00	525,00
	Kveite	1,00	365,00	25 %	73,00	365,00
	Juletallerken	1,00	345,00	25 %	69,00	345,00
	Okse indrefilet	1,00	375,00	25 %	75,00	375,00
	Rødvin	2,00	195,00	25 %	78,00	390,00
	Norske oster	1,00	165,00	25 %	33,00	165,00
	Julekomposisjon	2,00	165,00	25 %	66,00	330,00
	Vodka + MV	435,00	0,00	25 %	87,00	435,00
14.12.2021 22:04:54 00000POS01000024611					73,00	365,00
	Snack	2,00	45,00	25 %	18,00	90,00
	Negro Angelin Langhe	1,00	145,00	25 %	29,00	145,00
	Losby øl	1,00	130,00	25 %	26,00	130,00
14.12.2021 22:14:18 00000POS01000024612					26,00	130,00
	Losby øl	1,00	130,00	25 %	26,00	130,00
14.12.2021 23:30:57 00000POS01000024613					55,00	275,00
	Negro Angelin Langhe	1,00	145,00	25 %	29,00	145,00
	Losby øl	1,00	130,00	25 %	26,00	130,00
15.12.2021 22:13:44 00000POS01000024623					144,80	724,00
	Losby Dråper	2,00	298,00	25 %	119,60	598,00
	Kaffe/te	3,00	42,00	25 %	25,20	126,00

Det var også betalt for en post som på kvitteringen var kalt «No show». Ni stykker hadde altså ikke møtt opp på den bestilte overnattingen. For avbestillingen fra disse ni personene hadde kommunen betalt 30.555 kroner. Det betyr at overnattingen for de to som møtte opp, samt mat og drikke, kostet 18.000 kroner. Vi satt igjen med mange spørsmål:

- Hvorfor hadde ni stykker meldt avbud?
- Hvorfor hadde to likevel valgt å dra? Var det avklart med etaten?
- Hvem var de to som valgte å dra? Og hva gjorde de der?
- Var etaten klar over pengebruken på denne turen?

Research gjorde det raskt klart at avbestillingen til de ni andre med stor sannsynlighet skyldtes spredningen av omikron-viruset og de nasjonale innstramningene som kom i dagene før Losby-turen. Vi fant også ut at de to er ansatt i Utdanningsetaten. 50 prosent av

tiden jobber de som lærere på en videregående skole i Oslo. Resten av tiden jobber de på tvers av skoler i regi av etaten.

Vi tok kontakt med etaten og stilte en rekke spørsmål om turen. De kunne bekrefte at koronaviruset var skyld i at de fleste deltakerne valgte å avlyse turen. Hjemmekontor var hovedregelen på nasjonalt nivå på dette tidspunktet. Etatsledelsen kunne også fortelle at de to ansatte som dro til Losby, hadde digitalt seminar fra hotellet med resten av deltakerne som oppholdt seg hjemme.

Vi valgte å skrive om denne turen. Grunnen til at denne enkeltsaken ble vurdert til at den burde omtales, var fordi den viste manglende kontroll i etaten. Det var ikke noe mål for Aftenposten å identifisere de to ansatte. Da ble vi nødt til å ta stilling til i hvilken grad og hvordan vi skulle anonymisere. Vi bestemte oss tidlig for ikke å skrive navnene deres. Men var det nok? Skulle vi skrive hvilken Oslo-skole de var ansatt ved? Og hva de jobber med når de jobber på tvers av skoler i regi av etaten?

Etter flere runder med reportasjeleder og redaksjonssjef bestemte vi oss for også å anonymisere både skolen og sidevervet da det ville blitt for enkelt å identifisere de to. Denne vurderingen ville trolig vært annerledes dersom de det gjaldt hadde lederstillinger i etaten eller ved skolen, eller dersom de hadde gjort noe straffbart. Vær varsom-plakatens punkt 4.7 underbygger denne avgjørelsen ved å kreve varsomhet ved omtale av klanderverdige forhold. Ifølge dette punktet skal identifisering begrunnes i et berettiget informasjonsbehov. Et slikt behov kunne vi ikke argumentere for i dette tilfellet.

Et annet spørsmål vi måtte stille oss i de andre sakene, var: Hvem skal svare for fakturarene? I de fleste sakene omtaler vi ikke personer som var på seminarene, og heller ikke vedkommende som hadde bestilt og organisert turene. Unntak fra dette var byråder og direktører. Ofte var deltagere og de som bestilte turene, underledere i etaten som Aftenposten kjente identiteten til.

Men som tidligere nevnt omhandler sakene ikke kun selve turen, men kontroll og hvordan kommunen sikrer, eller ikke sikrer, at seminarene ikke bruker unødige penger. Derfor var det naturlig at det var ledelsen i etatene som svarte på spørsmålene knyttet til saken og sto til rette for dem – selv om de ikke nødvendigvis var til stede på seminarene vi omtalte.

Konsekvenser

Styrken i dette prosjektet har ikke vært å avsløre enkeltforhold som har rystet landet. Men gjennom et detaljert og systematisk arbeid har vi i sak etter sak kunnet avdekket en rekke eksempler på Oslo kommunes manglende økonomisk styring og evne til å etterleve eget regelverk.

Effekten av dette er at sakene våre har fått flere konsekvenser, på tvers av etater og byrådsavdelinger, som gjør det tydelig at kommunen har tatt helheten av disse avsløringen på største alvor. Her er en oppsummering av prosjektets konsekvenser:

- Oslo Origo (digitaliseringsetaten) krever tilbakebetalt 80.000 kroner etter å ha blitt overfakturert av Norefjell Hotel & Spa på et årlig internseminar for alle ansatte. Dette ble ikke oppdaget før vi tok kontakt om saken.
- Oslo Origo har tidligere kun tilbudt alkohol i forbindelse med middag på ett årlig internseminar for alle ansatte. Fra og med 2022 sluttet etaten å tilby dette. Pr. i dag tilbyr Origo ikke alkoholservering til ansatte uansett arrangement.
- Velferdsetaten har strammet inn på reglene om hvem og hvor mange i etaten som har fullmakt til å bestille hotellopphold. Før vår publisering hadde de om lag 70 lederne i etaten anledning til å gjøre hotellbestillinger på egen hånd. Nå må dette skje sentralt.
- Velferdsetatens direktør har innført forbud mot at etaten betaler for alkohol ved interne arrangementer. Hun har også spesifisert internt til organisasjonen at de skal være ekstremt kresne med å flytte møter ut av egne lokaler.
- Byrådsavdelingene har strammet inn på kontrollrutinene når det gjelder alkohol betalt av kommunen.
- Utdanningsetaten krever tilbakebetaling av en mindre sum etter at to ansatte brøt etatens retningslinjer på Losby gods. Samme etat tok også selvkritikk for at samme tur ble gjennomført da de resterende ni deltakerne meldte avbud, mens to stykker likevel dro og brukte 18.000 kroner.
- Sakene har vært tema i bystyret. I bystyret 19.10.22 stilte Kontrollutvalgets leder Ola Kvisgaard spørsmål om hvorvidt kommunen nå er «skodd for å unngå flere sløsefeller og dårlig økonomistyring», eller om man er redd for flere avsløringer fra Aftenpostens Oslo-journalister.
- Finansbyråd Einar Wilhelmsen har lovet «opprydding» og at eventuelle brudd på retningslinjer skal få konsekvenser.
- Rett før jul pågikk det en opphetet diskusjon på et lukket møte med gruppelederne i Oslo kommune om rammene for servering på den tradisjonsrike julemiddagen til Formannskapet. Referatet fra møtet viser at diskusjonen oppsto i lys av Aftenpostens avsløringer om pengebruk. Det ble stilt spørsmål ved om middagen burde kuttes ned fra tre til to retter, eller om det burde innføres en egenandel.
- Samtlige etater og byrådsavdelinger Aftenposten har valgt å omtale i lys av funn i fakturaer, har tatt selvkritikk.
- Miljø- og samferdselsbyråd Sirin Stav (MDG) har tatt selvkritikk for hvordan de har håndtert skattebetalernes penger etter Aftenpostens omtale om deres gjentakende regelbrudd.